Încifrarea şi descifrarea textului biblic prin simbolul iconic

Daniela OBREJA RĂDUCĂNESCU

The Holy Scripture is a collection of sixty-six books written during a period of almost fifteen centuries. The biblical text, which is divided in two parts – the Old and the New Testament -, contains teachings, parables, historical truths, ritual and liturgical practices officiated by Christ Himself and His Apostles.

The putting up-to-date of its contents is performed in the Orthodox Church through the ritual performance of the Liturgy, of the Sacrements and of the Hierurgies. In the context of these manifestations, the biblical text is communicated not only verbally, but also symbolically. The icon, earning its quality as a symbol through its power of expression and the value of information it enciphers, becomes the main mediator in the didactic activity of the Church and also argumentative instrument for the rhetoric of the pulpit.

Textele sacre, prin originea, destinaţia şi scopul mesajului revelat, au o arhitectură deosebită. Deoarece în receptarea acestor conţinuturi, de inspiraţie divină, este implicat un emiţător transsubstanţial şi un auditoriu colectiv, cu potenţiale fizice şi psihice limitate, Biserica Ortodoxă misionară a găsit, pe parcursul a cincisprezece secole, mijloace de comunicare şi receptare a textelor biblice care să amplifice capacitatea senzorială şi psihică a persoanei umane. *Sfînta Scriptură* sau *Biblia* cuprinde şaizeci şi şase de cărţi redactate în stiluri diferite, dar specifice discursului religios. În redarea acestor conţinuturi, cu structură fie narativă, fie oraculară, fie de parabolă sau imn etc., Biserica face uz de o pluralitate de coduri prin care încifrează – prin simbol - şi descifrează – prin semne – materialul informativ despre viaţa lui Hristos, învăţăturile divine, practicile ritualice şi liturgice ale sacerdoţilor Vechiului şi Noului Testament.

În procesul de cunoaştere şi de dezvăluire a lumii în care trăieşte, omului îi este favorabilă gîndirea indirectă (Sendler, 2005: 81), mijlocită de semne care leagă realitatea de o semnificaţie a ei, şi gîndirea directă (*idem*), motivată de contactul direct al receptorului cu obiectul în sine. Gîndirea indirectă presupune dezvoltarea şi stimularea unor procese cognitive de selecţie, sintetizare, asociere, care să conducă spre deplina semnificaţie a realităţii reprezentate de semn.

BDD-A43 © 2009 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:55 UTC)

Atunci cînd un semn redă un lucru sensibil, perceptibil şi chiar tangibil simţurilor umane, semnificantul lui relevă un conţinut concret, semnificatul devenind astfel reprezentabil imaginaţiei umane. Se includ aici semnalele vieţii cotidiene, semnele şi algoritmele ştiinţelor, cuvintele unei limbi, etc. Însă atunci cînd semnul nu mai redă un conţinut sensibil, iar referentul este greu de reprezentat psihic, semnificantul reprezintă sensul deplin al semnificatului (Sendler, 2005: 82), astfel semnul devenind simbol. Pentru simbol respectăm şi adoptăm reprezentarea trihotomică, prin referent - semnificat - semnificant, reprezentare dezvoltată şi teoretizată în literatura universală de specialitate, deoarece, pentru domeniul nostru de cercetare, simbolurile sacre la care facem referire au un referent/ concept greu accesibil minţii sau oricărui simţ uman. Semnificatul şi semnificantul însă sînt concepte de natură psihică, stabiliţi în comunitatea creştină prin convenţie pentru a circumscrie în semnificaţia acestora referentul transsubstanţial. De asemenea reducem natura tuturor entităţilor spirituale implicate în cult la termenul generic de *referent,* ca substitut pentru categoriile: obiecte, concepte, realitate extralingvistică etc.. Încărcarea schemei de redare a naturii semnului sau simbolului după diferitele teorii şi dezvoltări în domeniu le considerăm de prisos, cu atît mai mult cu cît ele complică şi îngreunează teoria, fapt care duce la confuzii şi dificultate în perceperea şi aprofundarea prezentului studiu asupra simbolurilor iconice din cultul creştin ortodox.

Întorcîndu-ne asupra naturii simbolului notăm, după definiţia dată în studiile de semiologie, că acesta reprezintă îmbinarea unei părţi materiale – de natură concretă, perceptibilă şi stimulatoare a simţurilor umane – cu o „entitate generală", a cărei valoare şi al cărei sens depăşesc „concretul fenomenologic", adresîndu-se astfel „nu numai minţii, ci şi sufletului" (Evseev, 1983: 10).

Gîndirea creştină, în activitatea misionară de exprimare a tainelor creştine, întrebuinţează din plin simbolul. Împrumutînd, la începuturile creştinismului, simboluri păgîne, al căror sens a fost profund îmbogăţit şi contextualizat conform mărturiilor veterotestamentare şi apostolice (porumbelul, ancora, peştele, mielul), după Întruparea lui Hristos imaginea propriu-zisă a persoanei Sale şi a tuturor sfinţilor va înlocui simbolul, ajungîndu-se la reprezentarea privilegiată a tainelor (Sendler, 2005: 83).

„Semnul iconic", în opinia lui Peirce (1990: 25 ş.u.), nu se reduce decît la o simplă analogie între realitatea reprezentată şi semnul reprezentant. Simbolul la Peirce devine congruentul semnului, însă potrivită ariei noastre de cercetare este sintagma s*imbol iconic*, cu care vom opera în continuare, iar nu „semn iconic".

Încifrarea prin icoană a chipului divin presupune nu numai redare strict analogică unei realităţi perceptibile simţului vizual, ci înglobarea unor elemente de compoziţie a căror semnificaţie descrie deplinătatea referentului transcendent.

În retorica iconică a discursului publicitar, Daniela Rovenţa-Frumuşani stabileşte o distincţie a semnificaţiei vizibile de semnificaţia ascunsă (Rovenţa-Frumuşani, 2004: 153). Aplicînd aceste distincţii pe trihotomia peirciană asupra simbolului, este relevant faptul că semnificaţia vizibilă devine rezultatul raportului

BDD-A43 © 2009 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:55 UTC)

dintre semnificant şi semnificat, adică între semn şi imaginea psihică determinată de acesta în memoria individului, indiferent de competența cognitivă a receptorului, iar semnificația ascunsă devine rezultatul raportului dintre semnificant, semnificat şi referent, adică între simbol - ca materie -, între imaginea psihică pe care o determină şi entitatea spirituală substituită.

Semnificația vizibilă a simbolului iconic permite doar familiarizarea practicantului novice cu valorile spirituale implicate în creştinismul ortodox.

Prin funcția fatică, icoana stabileşte contactul vizual între persoana rugătoare şi persoana adorată. Ca substitut al locutorului, sau interlocutorului, reprezentarea devine unul din actanții comunicării spirituale. Credinciosul practicant conştientizează că dincolo de materia reprezentativă stă un receptor al monologului său spiritual şi un interlocutor al dialogului ritualic. Cinstirea acordată icoanei merge la modelul ei, astfel persoanele implicate în cult şi prezente în biserică realizează comuniunea cu marea familie a sfinților.

Expunerea icoanelor în spațiul bisericesc este realizată în strînsă legătură cu succesiunea evenimentelor şi a faptelor descrise de textul biblic. Orientarea lor în spațiul bisericesc relevă linia ierarhică a sfinților şi statutul tuturor personajelor biblice. Fiecare act liturgic este susținut de lectura biblică a pericopei, corespunzătoare zilei de prăznuire, şi de icoana aşezată în mijlocul locaşului de cult pentru cinstire şi închinare. Cuvîntul, cultul şi icoana se intercondiționează şi se completează reciproc, devenind factorii principali care asigură comunicarea spirituală între om şi Dumnezeu.

Catapeteasma bisericii reprezintă recapitularea istoriei mîntuirii (Quenot, 1993: 37), cuprinsă atît în Vechiul, cît şi în Noul Testament. Este astfel rezumatul textului biblic: „icoana ne anunță şi ne face prezent ceea ce Evanghelia ne spune prin cuvînt (sinodul din 869/870)" (Quenot, 1993: 57). Postura personajului biblic dezvăluie virtuțile acestuia. De cele mai multe ori însă tiparele nu sînt identice, fiecare reprezentare accentuînd un anumit aspect din personalitatea sfîntului. Conştientizarea acestei realități este susținută de tradiția reprezentării printr-un ipostas. Scrierea numelui investeşte icoana cu o prezență. Chiar dacă detaliile estetice sînt diferite de la o reprezentare la alta, numele este unic în orice icoană a aceluiaşi personaj. Icoana încifrează nu frumusețea exterioară, ci pe aceea morală şi spirituală. Expresia iconică nu are ca scop copleşirea receptorului prin imagini şocante sau exuberante, ci sensibilizarea spirituală a credinciosului şi determinarea spre comunicare şi uniune.

Redarea numelor în icoană se face prin abrevieri greceşti, sau în limba locului de proveniență al icoanei. De exemplu, numele lui Hristos este redat prin IC XC, abrevierea grecească a lui *Iisus Hristos* (Dionisie, 2000: 225). Maicii Domnului i-a fost abreviat numele prin MP-ΘY, ceea ce se citeşte *Μητηρ Θεων* (*idem*). În alte ipostasuri, persoana lui Hristos este numită: *Atotputernicul, Izvorul vieții, Mîntuitorul lumii, Milostivul, Emanuel, Regele slavei* (*ibidem*) etc. apelative care sînt fundamentate de textul biblic. Maica Domnului este numită, pe fundamente de

BDD-A43 © 2009 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:55 UTC)

aceeaşi origine, *Miluitoarea, Povățuitoarea, Doamna Îngerilor, Împărăteasa tuturor* (*ibidem*) etc.

Deoarece simbolul iconic îmbină atributele spirituale cu trăsăturile umanului, în iconografia creştină literatura patristică ierarhizează gradul de îmbinare în reprezentare a umanului cu divinul. Subordonat concepției că orice creație a omului nu este niciodată perfectă, Sfîntul Ioan Damaschin (Sendler, 2005: 83 ș.u.) clasifică pe baza gradului de asemănare la prototip, imagini în formă desăvîrşită, imagini despre lucrurile create de Dumnezeu, imagini ale lucrurilor văzute care reprezintă nevăzutul, imagini ale lucrurilor care prefigurează evenimente viitoare şi imagini care reprezintă lucruri din trecut. În prima categorie include Sfînta Treime, ca forma cea mai perfectă de redare a Divinității, în a doua categorie include redarea lumii aşa cum era în „sfatul cel mai dinainte de veci al lui Dumnezeu" (Sendler, 2005: 84), în a treia categorie include elemente precum soarele, lumina, razele care relevă sfințenia, în a patra categorie include figurile ce redau evenimentele apocaliptice, iar în ultima categorie include reprezentările unor personaje sau evenimente cărora li se doreşte păstrată amintirea, precum momente din viața lui Hristos, a Maicii Domnului şi a altor personaje biblice, ctitori, sfinți, filosofi care au premers dogmelor creştine. Ceea ce rămîne o ambiguitate în această ierarhizare este confuzia dintre semnul iconic şi simbolul iconic.

În virtutea capacității sale expresive, icoana este un mesaj teologic (Mureşan, 2006: 124), cu un conținut teoretic. Dacă Evanghelia conține Cuvîntul adevărat, icoana exprimă Chipul acelui cuvînt (Mureşan, 2006: 125). Atît gestul-cuvînt (idem) cît şi imaginea au funcție liturgică. Autorul revelației este Dumnezeu, dar manifestarea acestui proces ține de capacitatea spirituală a omului. Introducerea în limbajul teologic este iconologică, iar ritualizarea liturgică este analoagă reprezentării iconografice. Limba „funcționează iconologic, prin imagini, atît atunci cînd urmăreşte manifestarea cît şi tăinuirea adevărurilor semnificante (în manifestarea lor iconică şi în ascunderea lor esențială)" (Yannaras 2000: 208, apud Mureşan, 2006: 129). Ca şi limba, icoana are o dublă funcție: chemare la dialog şi comuniune spirituală, pentru cunoaştere, şi tăinuire a adevărului propus, prin incapacitatea de a circumscrie ceea ce nu poate fi circumscris. De exemplu, în limbaj teologic atributele lui Dumnezeu sînt argumentate făcînd uz de un arsenal de termeni de cele mai multe ori greu de înțeles şi de pătruns de un novice. Limbajul iconografic al unei astfel de teorii se reduce la îmbinarea cîtorva elemente de grafică şi cromatică a căror semnificație devine congruentă tuturor pasajelor scripturistice descriptive: „Pantocratorul (Atoateținitorul sau Stăpînul Universului) ... el este zugrăvit în locul cel mai înalt din biserică, în centrul boltei turlei principale" (Quenot, 1993: 90). Redarea chipului Pantocratorului este însoțită de circumscrierea atotputerniciei Sale în formula: *Împărat al împăraților şi Domn al domnilor* (I Timotei 6, 15)[1], sau încifrarea actului Său mîntuitor prin formula: *Eu sunt lumina lumii. Cel ce vine după Mine nu va umbla întru întuneric, ci va avea*

[1] *Biblia sau Sfânta Scriptură,* Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1997, p. 1351 [= *Biblia,* 1997].

BDD-A43 © 2009 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:55 UTC)

*viață veşnică (*Ioan 8, 12)[2]. Explicitarea atributului atotputerniciei Sale în icoană este susținută de citatul veterotestamentar: *Cerul este scaunul Meu şi pământul aşternutul picioarelor Mele* (Isaia, 66,1)[3].

Reprezentarea în simbolul iconic a textului biblic veterotestamentar este exemplificată în *Erminia picturii bizantine*, a lui Dionisie din Furna, în o sută douăzeci şi nouă de iconografii ale principalelor momente biblice din Geneză, viața şi activitatea marilor patriarhi, prooroci, profeți şi regi ai poporului evreu, la care se adaugă alte nouă iconografii după texte religioase necanonice sau profane.

Reprezentarea textului neotestamentar în pictura bizantină numără o sută douăsprezece iconografii din viața, minunile şi patimile lui Hristos, patruzeci de iconografii ale pildelor lui Hristos, douăzeci şi patru de iconografii ale Apocalipsei Sfîntului Ioan Teologul, douăspezece iconografii din viața Maicii Domnului, cărora li se adaugă o mare varietate de reprezentări iconice ale sfinților în diferite ipostaze ale activității lor misionare.

Relația credinciosului cu simbolul iconic devine inițiere, o introducere participativă în aria de funcționare autonomă a lumii simbolice, în care conştiința este stimulată de imagini, fără însă a le traduce.

Semnificația ascunsă (Rovența-Frumuşani, 2004: 153 ş.u.**)** a simbolului iconic presupune funcționarea acestuia la nivelul legăturii dintre simbol şi realitatea reprezentată, la nivelul întîlnirii credinciosului cu lumea spirituală şi la nivelul descifrării, sau tîlcuirii tainei reprezentate.

Catehizarea este un act pedagogic de explicitare, exemplificare şi argumentare a acestei triple funcționări a simbolului. Familiarizat cu interpretarea formulelor doctrinare din literatura patristică, oratorul îşi supune discursul celor patru faze obligatorii ale retoricii amvonului: inspirația discursului – invenția, aranjarea ideilor – dispoziția, redactarea discursului – elocuția şi comunicarea în fața ascultătorilor – acțiunea (Toader, 2002: 9). Primei etape îi corespunde citirea pericopei evanghelice, celei de-a doua etape îi corespunde consultarea surselor legate de temă şi structurarea discursului pe momentele semnificative: exegeza textului şi stabilirea sensurilor care derivă din el, precum şi reactualizarea acestor sensuri, abordînd ca mijloc de reprezentare a temei şi simbolurile sacre implicate în cult. Ultimelor două etape le corespunde punere în prim-plan a argumentației propriu-zise.

Argumentarea presupune stabilirea unor conexiuni atît între două pasaje biblice diferite, dar convergente, cît şi între text şi simbolul iconic reprezentant. Persoana, timpul şi spațiul acțiunii sînt nu numai narate, ci şi exemplificate grafic, apoi actualizate prin substituirea celor trei elemente ale contextului descris cu cel actual, reprezentat de persoanele participante şi de circumstanțele spațiale şi temporale prezente.

Discursul religios este caracterizat de figuri retorice specifice, care articulează cuvîntul, sensul, construcția argumentării şi gîndirea auditorului. Acestor figuri ale

[2] *Biblia,* 1997:1216.
[3] *Biblia,* 1997:728.

BDD-A43 © 2009 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:55 UTC)

limbajului verbal, cu rol persuasiv, li se alatură limbajul iconic, corespondent al celor ce se expun prin cuvîntare.

Demonstrative în acest sens sînt catehezele, sub forma scrisorilor pastorale, ale Mitropolitului Daniel, din care exemplificăm pasajele în care simbolul iconic devine unealtă de descifrare a textului biblic. Structura discursurilor prelatului se ancorează pe lansarea temei, explicitarea citatului de la care îşi începe argumentarea, expunerea fundamentelor scripturistice şi patristice care susţin tema prezentată, actualizarea conţinutului semantic al textului biblic descifrat şi concluzionarea elocventă printr-o formulă de binecuvîntare. În pastorala de Crăciun din 1991, lansarea temei este asigurată de citarea versetului biblic de la Ioan 3,16[4]: *Atât de mult a iubit Dumnezeu lumea, încât pe Unicul Său Fiu L-a dat, ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viaţă veşnică* (Daniel, 1996: 19). În prima parte a discursului scris, Mitropolitul punctează condiţia omului în raport cu Dumnezeu, tîlcuind astfel taina întrepătrunderii firii dumnezeieşti cu firea umană a lui Iisus Hristos. Este surprinsă în catehză tripla funcţionare a simbolului iconic, şi anume legătura între imagine şi realitatea întrupării lui Hristos, asigurarea contactului vizual al credincioşilor cu persoana lui Hristos şi descifrarea tainei întrupării lui Hristos:

„Taina Naşterii lui Hristos este Taina iubirii atotputernice şi smerite a lui Dumnezeu îndreptată veşnic către om. El a luat chip sau faţă de om, pentru ca omul să nu-şi mai întoarcă faţa sa de la Dumnezeu. Înainte de naşterea lui Iisus, Dumnezeu nu putea fi văzut şi nu putea fi făcută nici o icoană a Lui (Ieşirea 20, 5). Acum, însă, Dumnezeu S-a făcut văzut în Iisus Hristos, faţa omenească a lui Iisus Hristos este unica posibilitate de a vedea pe Dumnezeu. [...] cinstirea icoanei Mântuitorului Iisus Hristos este, aşadar, mărturisirea adevărului că Fiul lui Dumnezeu S-a întrupat şi a luat chip ce putea fi văzut. De aceea, cel ce respinge şi nu cinsteşte icoana lui Hristos nu cinsteşte după cuviinţă frumuseţea şi slava iubirii smerite a lui Hristos faţă de om, arătată prin naşterea Sa din Fecioară. Icoana lui Hristos ne îndreaptă spre Hristos şi ne apropie de Hristos. [...] Icoana ortodoxă mărturiseşte în culori tocmai ceea ce Evanghelia spune în cuvinte. Ea mărturiseşte adevărul vieţii veşnice a lui Hristos şi a slavei Sale: C*eea ce era de la început, ce am auzit, ce* ***am văzut*** *cu ochii noştri, ce* ***am privit*** *şi mâinile noastre au pipăit despre Cuvântul vieţii, şi Viaţa S-a arătat şi am văzut-o şi mărturisim şi vă vestim Viaţa de veci [...]*."[5] (Daniel, 1996: 22 ş.u.).

Descifrarea iconografiei naşterii lui Hristos, în discursul catehetic, ia forma unei expuneri narative, de altfel cea mai frecventă formă de expunere discursivă întîlnită la majoritatea preoţilor în actul de catehizare:

„[...] De aceea, în icoana ortodoxă a Naşterii Domnului, cerul şi pământul se unesc când îngerii şi păstorii preamăresc pe Dumnezeu, iar magii de la Răsărit aduc daruri pruncului Iisus." (Daniel, 1996: 23)

[4] *Biblia*, 1997:1207.

[5] Marcările din text ne aparţin.

BDD-A43 © 2009 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:55 UTC)

Expunerea demonstrativă din pasajul următor face recurs la descrierea în analogie a elementelor de conținut din icoana Naşterii cu cele din icoana Învierii:

„În unele icoane ortodoxe ale Naşterii Domnului nostru Iisus Hristos, scutecele cu care este înfăşat pruncul Iisus în ieslea din peşteră seamănă cu giulgiurile care au fost găsite în mormântul lui Iisus, după învierea Sa din morți, voind să ni se arate prin aceasta că Fiul lui Dumnezeu vine în viața şi lumea noastră amestecată cu păcatul şi cu moartea pentru ca să ne învieze din păcat şi din moarte." (Daniel, 1996: 28)

Descifrarea icoanei Învierii se suprapune exegezei textului biblic corespondent, recurgîndu-se din nou la îmbinarea metodelor expozitive cu cele argumentative, strategie eficientă în expunerea conținuturilor dogmatice dificil de perceput de un receptor neinițiat, motiv pentru care redăm toate exemplele similare din cuprinsul scrisorilor pastorale ale prelatului:

„[...] icoana ortodoxă a Învierii ni-L arată pe Hristos biruind porțile iadului, rupând legăturile morții şi ridicând pe Adam şi Eva din depărtarea lor față de Dumnezeu." (Daniel, 1996: 67)

„[...] pe cele două fețe ale Evangheliei se află Icoana Învierii şi chipul Sfintei Cruci. Iar în tradiția ortodoxă bizantină Icoana Învierii sau Icoana biruinței lui Hristos asupra iadului şi a morții conține chipul luminos al puterii Sfintei Cruci." (Daniel, 1996: 73)

„Din icoana ortodoxă a Învierii, Mântuitorul Hristos ne priveşte, înveşmântat într-o mare de lumină, coborându-Se la iad. Când se deschide raiul, nici întunericul şi nici umbra morții nu mai pot ține în robie pe cei iubiți de Hristos cel înviat. [...] Citim în icoană, pe chipurile drepților, lumina ce revarsă pacea şi bucuria reîntoarcerii in locaşurile părinteşti, nu doar o revenire periodică la o stare mai bună, ci însăşi strămutarea din țara robiei şi pierzaniei în patria cerească şi veşnică, acolo unde Hristos, *Cel ce stă în mijlocul tronului, îi va paşte pe ei şi-i va duce la izvoarele apelor vieții şi Dumnezeu va şterge orice lacrimă din ochii lor* (Apocalipsa 7, 17). Mântuitorul întinde mâinile Sale, purtând stigmatele răstignirii, şi se apleacă pentru a ridica din moarte pe părinții întregului neam omenesc şi pe cei care au viețuit pe pământ întru dreptate." (Daniel, 1996: 84 ş.u.)

Reactualizarea conținutului biblic expus este accentuată de punctarea valorii universale a simbolului iconic, sau de reliefarea funcționării acestuia ca unic mijlocitor între om şi Dumnezeu:

„Astăzi icoanele ortodoxe sunt căutate şi multiplicate, explicate şi admirate în biserici catolice, anglicane şi chiar protestante din Occident, nu doar pentru frumusețea lor, ci mai ales pentru că exprimă în linii şi culori vestea cea bună a vieții veşnice la care este chemat omul în Iisus Hristos." (Daniel, 1996: 23)

„În Ortodoxie, icoana învierii lui Hristos este arătată credincioşilor pe Sfânta Evanghelie şi este expusă spre cinstire în fiecare duminică în mijlocul bisericii, pentru ca toți creştinii să simtă, atunci când văd şi sărută icoana Învierii, că se întâlnesc tainic cu Hristos Cel înviat Care a zis: *Iată, Eu cu voi sunt în toate zilele,până la sfârşitul veacurilor* (Matei 28, 20)." (Daniel, 1996: 80)

BDD-A43 © 2009 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:55 UTC)

Ca material didactic, icoana încifrează sensuri pe care preotul le descifrează din textul biblic, şi, în acelaşi timp, ilustrează şi exprimă optim ceea ce în *Scriptură* este greu de pătruns prin simpla lecturare. Congruența de conținut dintre textul scripturistic şi simbolurile iconice permite actualizarea semnificațiilor din ambele surse ale catehezei:

„Gestul de evlavie şi de bucurie sfântă al femeilor care L-au întâlnit pe cale pe Iisus cel înviat din morți rămâne până la sfârşitul veacurilor icoana cea mai frumoasă a evlaviei Bisericii care se închină lui Hristos [...]. Asemenea femeilor credincioase cuprinse de teamă şi bucurie sfântă, care s-au închinat lui Iisus cel răstignit şi înviat, creştinii adevărați se închină Sfintei Cruci şi sărută icoana Învierii lui Hristos, zicând: *Crucii Tale ne închinăm, Hristoase, şi Sfântă Învierea Ta o lăudăm şi o mărim,* iar El, Hristos Domnul, le spune tainic: *Bucurați-vă! Nu vă temeți!*" (Daniel, 1996: 92)

La fiecare cuvîntare sacerdotul, ca didact şi ca misionar în acelaşi timp, este condiționat de context să reactualizeze conținutul exegezei sale. Avînd libertate de voință şi de raționalizare, receptorul discursului religios se ajută în perceperea şi aprofundarea acestuia de reprezentarea iconografică a ceea ce a fost verbal expus. Dacă puterea de imaginație şi produsul acestui proces psihic este specific fiecărei persoane în parte şi diferit de la individ la individ, în funcție de fondul de cunoştințe despre viața spirituală deja existent în memorie, eroarea de interpretare este înlăturată de prezența în spațiul de ritualizare tocmai a acestor reprezentări iconice în corespondență cu textele sacre şi cu manifestarea ritualică susținută de prezența celorlalte simboluri implicate în cult. Este imposibilă receptarea doar pe baza unei semnificații ascunse, după cum imposibilă este receptarea doar pe baza unei semnificații vizibile. Optimizarea catehizării presupune îmbinarea acestor două căi de acces către adevăratul sens şi adevăratul referent ascuns sub arsenalul de simboluri sacre. Este şi motivul pentru care Biserica numeşte *creştin* pe acea persoană, care stabileşte contactul cu spațiul spiritual nu numai superficial şi formal, adică prin simpla apreciere de imagine şi creație artistică a elementelor simbolice din cultura spirituală creştină, ci pe acel receptor care participă rațional, afectiv şi volitiv la ritualul liturgic, motivat de dorința de cunoaştere profundă şi atotcuprinzătoare a ceea ce există dincolo de Cuvînt şi dincolo de Simboluri.

Realizată de om, dar nepurtînd amprenta creatorului ei, icoana are valoare de simbol prin circumscrierea şi descrierea unei lumi care transcende creația concretă. De aceea icoana devine fereastra dintre om şi dumnezeire.

Limbajul teologic, expozitiv şi argumentativ, abundă în figuri retorice (Toader, 2002: 115) cărora limbajul iconic, ilustrativ, le devine complementar. Între pluralitatea codurilor care îmbracă retorica textului religios, icoana este un simbol cu semnificație complexă, facilitînd perceperea mesajului sacru prin sensibilizarea vizuală şi stimularea imaginației. Operă de artă care se depăşeşte pe sine, icoana expune un mesaj teologic. Indiferent de stilul artistic, iconografia creştină conservă conținuturi dogmatice fundamentate scripturistic şi patristic, reactualizate şi transmise timp de aproximativ două milenii.

BDD-A43 © 2009 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:55 UTC)

Bibliografie

Biblia sau Sfânta Scriptură, 1997, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti

Daniel, Mitropolitul Moldovei şi Bucovinei, 1996, *„Atât de mult a iubit Dumnezeu lumea...” 12 Scrisori pastorale de Crăciun şi Paşti*, Iaşi

Dionisie din Furna, 2000, *Erminia picturii bizantine*, Editura Sofia, Bucureşti

Evseev, I., 1983, *Cuvînt-Simbol-Mit*, Editura Facla, Timişoara

Mureşan, Vianu, 2006, *Simbolul, icoana*, *faţa,* Editura Eikon, Cluj-Napoca

Peirce, Ch., S., 1990, *Semnificaţie şi acţiune*, Editura Humanitas, Bucureşti

Rovenţa-Frumuşani, Daniela, 2004, *Analiza discursului, ipoteze şi ipostaze*, Editura Tritonic, Bucureşti

Semen, Petre, Chifăr, Nicolae, 1999, *Icoana, teologie în imagini*, Editura Corson, Iaşi

Sendler, Egon, 2005, *Icoana, chipul nevăzutului*, Editura Sofia, Bucureşti

Toader, Ioan, 2002, *Retorica amvonului*, Editura „Presa Universitară Clujeană”, Cluj-Napoca

Quenot, Michel, 1993, *Icoana, fereastră spre absolut*, Editura Enciclopedică, Bucureşti

BDD-A43 © 2009 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:59:55 UTC)